

AȘEZĂRI DE LA SFÂRȘITUL EPOCII BRONZULUI ȘI ÎNCEPUTUL EPOCII FIERULUI DIN SUDUL OLTENIEI

SIMONA LAZĂR

Analizând informațiile mai vechi și mai noi pe care le avem cu privire la așezările de la sfârșitul epocii bronzului din zona Dunării, din jurul bălților, și ostroavele situate în apropierea fluviului, sau în zona de câmpie din vecinătatea acestora, unde sunt prezente așezări de tip Gârla Mare și Bistreț Ișalnița, observăm că este menționată, în majoritatea situațiilor, prezența unui singur nivel de locuire. Aceasta ne determină să presupunem că așezările au fost folosite o perioadă scurtă de timp. Dincolo de această constatare, oarecum generală, este greu de precizat durata de locuire a unei așezări, mai ales în perioada de care ne ocupăm. Interpretarea datelor arheologice este în funcție de ceea ce cunoaștem cu privire la materialele de construcție folosite în preistorie, dar important este și felul în care oamenii acelor timpuri s-au raportat la mediul înconjurător, natura structurilor sociale și de putere, care au funcționat în comunitățile respective, reprezentările religioase, mentalul colectiv, în general.

În privința materialelor de construcție, este evident că materia primă în această zonă este reprezentată în special de stuf, pereții caselor fiind executați din stuf, nuiele și lipitură de lut. Atât acest tip de case, cât și locuințele din cărămizi nearse din tellurile neolitice, prezente în stânga Dunării de Jos, se deosebesc, în ceea ce privește durata de existență, de casele cu pereții din bârne de stejar, care pot dura mai multe generații, cum ar putea fi cazul locuințelor din zonele de deal și de munte din aria Verbicioara IV (grupa Govora). Vom încerca în continuare să analizăm principalele date, pe care le cunoaștem, cu privire la locuințele datând de la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului din sudul Olteniei.

Pe ambele maluri ale Dunării, în aria Žuto Brdo – Gârla Mare, sunt atestate aproximativ 40 de așezări, însă, marea majoritate a acestora, fie nu au beneficiat de săpături sistematice, fie au fost prezentate foarte sumar, fără planuri de săpătură și detalii legate de complexele de locuire¹. Informații mai multe avem doar despre câteva așezări: Balej, Cârna – „Nasta”, Cârna – „Rampă”, Ghidici – „Balta Țarova”, Ostrovu Corbului, Ostrovu Mare – „Colonie”, Izvoarele, Hajduča Vodenica, Mala Vrbica – „Livade”, Usije – Grad.

¹ M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto-Brdo Gârla Mare. Contribuții la cunoașterea epocii bronzului la Dunărea mijlocie și inferioară*, Cluj, 2003, unde autoarea sintetizează informația de care dispunem până în prezent cu privire la cultura Zuto Brdo – Gârla Mare, oferind și un catalog extrem de util al siturilor.

Așezarea hallstattiană de la Ghidici a fost singura în care au putut fi observate două nivele de locuire, aparținând primei epoci a fierului, care suprapuneau stratigrafic nivelul epocii bronzului (Gârla Mare și Bistreț Ișalnița). Primul nivel hallstattian, de tip Vârtop, este suprapus de o locuire Basarabi, căreia îi aparține locuința nr. 12.

Pe parcursul epocii fierului se observă, ca o caracteristică a habitatului, existența unor așezări de mică întindere, prezentând un singur nivel de locuire. Cele mai multe situri menționate ca așezări, se prezintă, de fapt, sub forma unor grupuri de gospodării familiale, situate la distanțe apreciabile unele de altele. Se cunosc puține exemple de așezări în Oltenia, din Bronzul târziu sau Hallstattul timpuriu, care să prezinte mai multe nivele de locuire, iar acestea se află, de obicei, în zone privilegiate din punctul de vedere al accesului la resursele naturale, cum ar fi lunca Dunării.

Tot în această perioadă întâlnim și cetăți întărite cu val de apărare, cum sunt cele din Transilvania², sau cea de la Popești, jud. Giurgiu³. În Oltenia astfel de cetăți au fost cercetate la Portărești, jud. Dolj⁴, Măru, jud. Gorj⁵ și Grădiștea, jud. Vâlcea⁶. Toate sunt situate pe forme de relief mai înalte, ocupă suprafețe circulare cu diametrul între 80 și 170 m și sunt apărate cu val de pământ, cea de la Portărești fiind prevăzută și cu șanț. Cu excepția celei de la Măru, care avea două nivele de locuire (Verbicioara și Vârtop), celelalte două prezintă un singur nivel de locuire, aparținând Hallstattului timpuriu.

Pentru zona din sudul Olteniei dispunem doar de informații sumare, cum sunt, de pildă, cele referitoare la cetățile considerate ca aparținând primei epoci a fierului de la Galicea, Bârca, Căstrele Traiane, Dobridor, jud. Dolj, sau Gemeni, jud. Mehedinți, dar care sunt lipsite de o încadrare mai precisă și de prezentarea materialului arheologic găsit. Acestea au fost sumar investigate de către colectivul *Șantierului arheologic de la Verbicioara*, în jurul anilor 1950.

Despre rolul așezărilor întărite ar trebui făcute câteva precizări. În trecut s-a accentuat mult rolul de apărare jucat de ele și s-a neglijat o altă funcție – aceea de reprezentare a prestigiului social. O astfel de funcție a fost presupusă și pentru fortificația de la Popești, jud. Giurgiu⁷. Apariția unor cetăți întărite, la

² V. Vasiliev, *Fortifications de refuge et etablissement fortifié du premier age du fer en Transylvanie*, București, 1995.

³ A. Vulpe, *50 years of systematic archaeological excavations at the pre-andprotohistoric site at Popești*, în „Dacia”, NS, 48-49, 2004-2005, p. 19; cf. și N. Palincaș, *Social Status and Gender Relations in Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology*, în „Dacia”, NS 49-49, 2004-2005, p. 44 urm.

⁴ C. M. Tătulea, *Cercetări în așezarea hallstattiană timpurie de la Portărești, jud. Dolj*, în „Thraco-Dacia”, 3, 1982, p. 126 urm.

⁵ Gh. Calotoiu, I. Mocioiu, V. Marinoiu, *Mărturii arheologice în Gorj*, Târgu Jiu, 1987.

⁶ F. Marinescu, *Cercetări din cetatea Hallstattiană de la Grădiștea, județul Vâlcea*, în „Studii și Materiale de Istorie Militară”, 1981-1982, p. 47 și urm.

⁷ A. Vulpe, *op. cit.*, p. 366.; N. Palincaș, *op. cit.*, p. 44 urm.

sfârșitul mileniului al II-lea, pe spații largi ale Europei centrale și de sud-est, a fost interpretată ca o tendință de evidențiere a prestigiului șefului comunității, dar și a întregii comunități respective⁸.

Faptul că ele nu aveau doar (sau în principal) rolul de apărare în fața năvălitorilor, este sugerat și de analogiile care s-ar putea face cu rezultatele cercetărilor din alte domenii, cum ar fi antropologia, istoria religiilor sau a mentalităților⁹. M. Eliade sublinia că „sistemele de apărare ale așezărilor și ale cetăților au fost probabil la început magice: aceste sisteme, alcătuite din șanțuri, labirinturi, valuri de apărare, erau concepute astfel încât să poată împiedica mai curând năvălirea demonilor și a sufletelor morților decât atacul ființelor omenești... zidurile cetăților erau consacrate prin ritualuri, spre a sluji ca apărare împotriva demonului, bolii, morții. De altfel, în gândirea simbolică, dușmanul-om este în chip firesc asimilat cu Demonul și cu Moartea. De fapt rezultatul atacurilor, fie ele demonice sau militare este același: distrugerea, nimicirea, moartea”¹⁰.

Interesantă este opoziția, sesizată la toate societățile analizate etnografic, între spațiul, locuit și teritoriul înconjurător, perceput ca un mediu ostil, impur¹¹. Referindu-se la acest aspect, M. Eliade sublinia: „Așezarea într-un teritoriu înseamnă de fapt consacarea lui. Când așezarea nu mai este provizorie, ca la nomazi, ci permanentă, ca la sedentari ea implică o hotărâre vitală, care privește existența întregii comunități. Așezarea într-un loc anume, organizarea lui, locuirea sunt acțiuni care presupun o alegere existențială: alegerea unui Univers care va fi asumat prin creație... el face așadar parte din lucrarea sfântă a zeilor... După ce am desprins valoarea cosmogonică a Centrului înțelegem mai bine de ce orice așezare umană repetă Facerea Lumii plecând de la un punct central”¹².

Faptul că în structura locuinței (înțeleasă ca element al spațiului locuit) este cuprins întregul simbolism cosmic, de la *axis mundi*, la prima piatră de temelie (înainte de depunerea căreia se practicau sacrificii), ne îndreptățește să presupunem ca posibile paralelele etnografice propuse pentru populațiile preistorice. Chiar dacă nu putem decât să bănuim întregul eșafodaj mitic ce ar fi putut sta la baza creării așezărilor umane, acestea, prin urmele constatate arheologic, ar putea oferi date cu privire la structura socială și economică a comunităților. Tocmai de aceea, analiza spațiului de locuit trebuie să se realizeze în strânsă corelație cu spațiul funerar, luând în considerație totalitatea practicilor

⁸ P. Burn, *La genese de l'etat: les apport de l'archeologie*, în „Les princes de la protohistoire et l'emergence de l'etat”, 1999, p. 31-35.

⁹ S. Lazăr, *Types of habitat at the end of the Bronze Age and the beginning of the Iron Age in Oltenia*, în „Arhivele Olteniei”, NS, 21, 2007, p. 7-21.

¹⁰ M. Eliade, *Sacrul și profanul*, București, Editura Humanitas, 2000, p. 40; idem, *Tratatul de istorie a religiilor*, 1992, p. 341.

¹¹ C. Lévi-Strauss, *op. cit.*, p. 163-164, 169-170; M. Eliade, *Sacrul și profanul*, Editura Humanitas, 2000, p. 25.

¹² M. Eliade, *op.cit.*, p. 29 și urm.

economice, care țin nu numai de valorificarea resurselor naturale și de adaptare la mediu, dar și de valorizarea anumitor practici simbolice¹³.

Deasupra comunităților locale se poate observa prezența unor unități politice regionale, care pot fi de tipul șeferiilor sau al statului arhaic. Diferența între șeferie și stat este dată de dimensiuni, dar și de prezența și complexitatea sporită a unei administrații, caracterizată prin existența unor elemente simbolice de putere cum ar fi sigilii, monede, însemne de acreditare și de prestigiu. Șeferiile se diferențiază între ele prin gradul de complexitate a structurilor ierarhice. Dacă la șeferiile simple, care grupează câteva mii de persoane, se diferențiază două nivele de ierarhie socială, la cele complexe, care cuprind câteva zeci de mii de indivizi, întâlnim trei nivele ierarhice. Arheologic, aceste caracteristici se pot surprinde prin studiul distribuției spațiale a siturilor, analiza demografică și a diferenței de bogăție ori de monumentalitate a mormintelor și așezărilor¹⁴.

În perioada bronzului târziu, și mai ales în prima epocă a fierului, asistăm se pare, la dispariția așezărilor mari, cu mai multe niveluri de locuire. Acest lucru ar putea fi explicat și prin transformările climatice petrecute la nivelul întregului continent. Pe baza cercetărilor palinologice, pedologice și arheozoologice, întreprinse cu precădere în zonele învecinate spațiului carpatodunărean, s-a constatat instalarea în această perioadă a unui climat rece și din ce în ce mai uscat¹⁵. A. Vulpe a presupus că aceste condiții climatice au favorizat creșterea ponderii activităților pastorale, fenomen cu implicații directe asupra tipului de habitat¹⁶.

Documentația arheologică din stadiul actual al cercetării, cu toate lacunele ei, ne permite să observăm că, în paralel cu existența unui habitat de tip „răsfirat”, asemănător comunităților care au ca mijloc de subzistență păstoritul, sunt prezente acum cetăți întărite, care, alături de proliferarea unor obiceiri fastuoase (care se pot observa în tumuli de la Susani și Lăpuș), denotă existența unor conducători de comunități, cel mai probabil de tipul șeferiilor, care erau interesați în afirmarea și menținerea prestigiului social.

În paginile următoare prezentăm catalogul siturilor de tip așezare, descoperite în sudul Olteniei, în care am încercat să rezumăm principalele informații deținute, precum și bibliografia reprezentativă.

1. Balta Verde, comuna Gogoșu, județul Mehedinți. – La stânga vărsării Blahniței în Dunăre, în urma unor sondaje făcute în 1932 de I.

¹³ C. Tilley, *Interpreting material culture*, in (I. Hodder, ed.) *The Meaning of Things. Material Culture and Symbolic Expression*, London, 1989, p. 188.

¹⁴ A. W. Johnson, T. K. Earle, *The evolution of human societies: from foraging group to agrarian state.*, Stanford, 1987; P. Brun, *op. cit.*, p. 33.

¹⁵ M. Tomescu, *Holocenul, date cronologice și climatice*, în „Cercetări arheologice” MNIR, 11, p. 235-270; A. Vulpe, *Problema scitică în România*, în „Identitate națională și spirit European”, 2003, p. 122-123.

¹⁶ A. Vulpe, *op. cit.*, p. 123-124.

Nestor și D. Berciu, a fost identificată o așezare Gârla Mare, cu un strat de locuire gros de 0,20 m, care conținea fragmente ceramice, chirpic, 2 fusaiole, oase de animale. – D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile arheologice de la Balta Verde și Gogoșu*, în „Materiale”, 2, 1956, p. 263; M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare*, p. 220.

2. Balta Verde, comuna Gogoșu, județul Mehedinți. – Ceramică similară celei din mormintele necropolei plane hallstattiene, cuprinzând strachini cu marginea arcuită în interior, decorate cu caneluri pe umăr, cioburi provenind de la vase mari cu buza răsfrântă în exterior, a fost găsită în dreapta gurii Blahniței. Materialele găsite aici, se pare, potrivit lui Berciu, că aparțin unor așezări deoarece, împreună cu ceramica au fost găsite și urme de lut ars și de vatră. – D. Berciu, *APO*, p. 152-153; D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile arheologice de la Balta Verde și Gogoșu*, în „Materiale”, 2, 1956; S. Lazăr, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 72-73.

3. Balta Verde, comuna Gogoșu, județul Mehedinți. – În punctul numit „Podul Despanului” au fost găsite fragmente ceramice de la strachini cu marginea arcuită spre interior, decorate cu caneluri pe umăr, precum și unele provenind de la vase mari cu buza răsfrântă, împreună cu urme de chirpic ars și de vatră. – D. Berciu, *APO*, p. 152-153; D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile arheologice de la Balta Verde și Gogoșu*, în „Materiale”, 2, 1956; S. Lazăr, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 72-73.

4. Bârca, comună, județul Dolj. – Se semnaleză o cetate de pământ de forma rotundă, cu șanț de apărare și val, care a fost atribuită primei epoci a fierului. – D. Berciu, *Șantierul arheologic de la Verbicioara Dolj*, SCIV, 1, 1950, 1, p. 106; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al jud. Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; idem, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 74.

5. Berzasca, județul Caraș Severin. – În punctul „Stația de pompare IFET” a fost semnalată o așezare din epoca fierului cu mai multe niveluri de locuire. – M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, 1993, p. 285, nr. 9.

6. Bistreț, județul Dolj. – Pe grindul „Gârla Boii”, situat pe malul sudic al lacului Bistreț, a fost descoperit în urma unor lucrări de amenajare hidrografică, mai multe fragmente ceramice Gârla Mare, care se presupune că provin dintr-o necropolă distrusă. Pe același grind, la 3 km sud de satul Bistreț a fost identificată o așezare de tip Vârtop. – M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare.*, p. 222; I. Chicideanu, *Ein neuer Fund vom Beginn der Hallstattzeit aus der kleinen Walachei*, în „Dacia”, NS, 43-45, 1999-2001, p. 197-229.

7. Bistrețu, comuna Deveselu, județul Mehedinți. – La vest de sat, în punctul „La punți”, situat pe malul unui afluent al Blahniței, au fost efectuate

săpături în 1984-1985. Nivelul de locuire, aparținând culturii Verbicioara, fazele I-II, a fost suprapus de materiale de tip Gârla Mare. – G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în Oltenia*, 2004; M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare*, p. 222.

8. Castrele Traiane, comuna Plenița, județul Dolj. – În această localitate este menționată o cetate de pământ cu șanț și val de apărare, care ar aparține primei epoci a fierului. – D. Berciu, *Șantierul arheologic de la Verbicioara Dolj*, SCIV, 1, 1950, p. 106; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; Idem, *Cultura Vârtoș*, p. 79.

9. Călărași, județul Dolj. – Cu ocazia unor cercetări de suprafață, din locul situat la est de „Grindul Pietrișului” provine un vas considerat de autor ca fiind de tip Verbicioara V; ulterior a fost atribuit grupului Bistreț-Ișalnița. În aceeași zonă au fost găsite și fragmente ceramice hallstattiene. – S. Morintz, *Contribuții*, p. 65, pl. 19/4, 38/5; I. Chicideanu, *Die frühthrakische Kultur. Zur Bronzezeit in Südwestrumänien*, în „Dacia”, NS, 30, 1-2, 1986, p. 40 și urm.; G. Crăciunescu, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes des Fer*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, 1998, p. 118, pl. III-IV; F. Ridiche, *Oltenia Studii și Comunicări*, XII, 2000, p. 46; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*, p. 20.

10. Cârna, județul Dolj. – În 1942 Vl. Dumitrescu și C. S. Nicolăescu-Plopșor au semnalat prezența pe „Grindul Rostii” a mai multor fragmente ceramice hallstattiene. Au fost adunate mai multe cioburi care aparțineau unui vas de mari dimensiuni, cu gâtul tronconic și buza răsfrântă în exterior, care pe umăr are patru proeminențe conice, decorate cu caneluri, la baza cărora se află un șir de alveole. Vasul este de culoare neagră cu luciu metalic. – Gh. Bichir, *Cercetări arheologice pe grindurile din apropierea comunei Cârna*, în „Materiale”, 5, 1959, p. 279; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37.

11. Cârna, județul Dolj. – Pe malul de sud al fostei bălți „Nasta”, în prezent bazinul 4 al lacului Bistreț, cu ocazia cercetărilor de suprafață și a săpăturilor de salvare, efectuate în 1996-1997, a fost descoperită o așezare Gârla Mare, al cărei nivel de locuire a fost ras în timpul lucrărilor de reamenajare a lacului Bistreț. S-au cercetat 3 gropi, care conțineau fragmente ceramice, oase de animale, topoare miniaturale de lut, pumnal de bronz. Groapa a patra (CPL 4), conținea fragmente ceramice de tip Bistreț Ișalnița. – M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare*, p. 233.

12. Cârna, județul Dolj. – Pe malul sudic al Bălții Nasta, în punctul „La târlă”, a fost descoperită, în cursul săpăturilor sistematice din 1996, o așezare hallstattiiană timpurie. – I. Chicideanu, *Ein neuer Fund vom Beginn der*

Hallstattzeit aus der kleinen Walachei, în „Dacia”, NS, 43-45, 1999-2001, p. 210, nota 16.

13. Cârna, județul Dolj. – Pe grindul „Prundul Măgarilor”, în punctul „La Rampă”, situat chiar în fața necropolei de pe „Ostrovogania”, de-a lungul malului de nord al grindului s-au găsit fragmente de vase și de idoli antropomorfi, de tip Gârla Mare, un *Brotleibidol* și un mormânt de incinerare în urnă. A fost săpată o așezare Gârla Mare, distrusă de apele lacului, din care s-au putut identifica câteva complexe: gropi, vetre, resturi de podină, un cuptor menajer, resturile unei construcții de chirpic. – M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare*, p. 224.

14. Cârna, județul Dolj. – La 200 m vest de așezarea Gârla Mare, de pe „Prundul Măgarilor”, au fost descoperite resturile unei locuințe ce aparține unei așezări Bistreț Ișalnița. – M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare*, p. 224.

15. Cetate, județul Dolj. – În punctul „Balta Mare” au fost găsite fragmente dintr-un vas mare cu corpul bombat, lustruit, ornamentat cu proeminențe, asemănător vaselor din grupul Vârtop. – S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; idem, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 84.

16. Corlate, comuna Izvoare, județul Dolj. – Pe un bot de deal, situat în partea de vest a satului, s-au găsit urmele unei așezări Verbicioara. În dreapta drumului Corlate – Caraula a fost făcut un sondaj cu ocazia căruia a fost constatată existența unui strat de cultură Verbicioara IV. Dintre fragmentele ceramice găsite într-o groapă a fost întregit un vas cu 2 torți supraînălțate și corp bombat, care este decorat cu benzi spiralice și cercuri concentrice, triunghiuri și motiv solar. – S. Morintz, *Contribuții*; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004, p. 24.

17. Curmătura, comuna Giurgîța, județul Dolj. – În urma unor săpături de salvare din anii 1976-1977, în punctul „Măgura”, care se află la 2 km de sat, pe un pînten de terasă ce înalțează în lunca Desnățuiului, s-a descoperit o așezare Verbicioara finală, care se prezintă sub forma unui tell înalt de 10 m. Materialele de tip Verbicioara, printre care putem enumera stăchinile cu gura în 4 colțuri, vasele cu corpul sferic etc. suprapun nivelul de locuire Sălcuța, și se găsesc la o adâncime ce variază între 0,25 – 0,65 m în S II și 0,80 – 1,40 m în S I (unde nivelul Verbicioara este suprapus de materiale Basarabi). – M. Nica, *Noi descoperiri de pe teritoriul Olteniei aparținând culturii Verbicioara*, în „SympThrac”, 2, 1984, 4; Idem, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*, în „Drobeta”, 7, 1996, p. 19-30; G. Crăciunescu, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes des Fer*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, 1998, p. 118, pl. II-IV; F. Ridiče, *Oltenia Studii și Comunicări*,

XII, 2000, p. 50; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004, p. 25.

18. Damian, comuna Sadova, județul Dolj. – Fragmente ceramice hallstattiene au mai fost găsite în urma unor cercetări de suprafață și în punctul „Islazuri”. – O. Stoica, *Stud Cercet.*, Craiova 1969, p.143; I. Chicideanu, *Zur Bronzezeit*, p. 42, 44; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; idem, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 84.

19. Dobridor, comuna Moțăței, județul Dolj. – La vest de sat, lângă „Măgura Lată” a fost identificată o cetate de pământ, de formă rotundă cu șanț și val de apărare, aparținând primei epoci a fierului. – D. Berciu, *Șantierul arheologic de la Verbicioara Dolj*, SCIV, 1, 1950, p. 106; idem, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; S. Lazăr, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 86.

20. Dubova, Peștera Ponicoava, județul Mehedinți, R. – Ceramica găsită de V. Boroneat, autorul săpăturilor, aparține primei epoci a fierului, fiind încadrată în grupul Insula Banului. – S. Morintz, P. Roman, *Un nou grup hallstattian timpuriu în sud-vestul României, Insula Banului*, SCIV, 3, 1969, p. 393 urm.; M. Gumă, *Civilizația*, p. 288, nr. 52.

21. Dubova, comuna Plavișevița, județul Mehedinți. – În punctul „Cuina Turcului” s-a găsit ceramică decorată cu caneluri și mai rar cu ornamente imprimate, de tip Insula Banului. – S. Morintz, P. Roman, *Un nou grup hallstattian timpuriu în sud-vestul României, Insula Banului*, SCIV, 3, 1969, p. 417; M. Gumă, *Civilizația*, p. 288, nr. 52.

22. Dubova, comuna Plavișevița, județul Mehedinți. – În punctul „Peștera Climente I”, care se află în Cazanele Mari, pe „Proluca lui Climente”, de pe versantul sud-estic al dealului Ciucarul Mare, s-a găsit o așezare Verbicioara, fazele I-III și IV. – V. Boroneanț, *Gornea-Vodneac, un nou aspect al epocii bronzului descoperit în zona Porților de Fier*, în „Revista Muzeelor”, 8, 1, 1971, p. 11, pl. 9/6, 9, 10; Idem, *Descoperiri aparținând culturii Verbicioara din regiunea Porților de Fier*, în „Drobeta”, 2, 1976, p. 14-29; M. Nica, *Noi descoperiri de tip Verbicioara în Oltenia*, în „Thraco-Dacica”, 3, 1982, p. 107, 110-117; Idem, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*, în „Drobeta”, 7, 1996, p. 19-30; M. Gumă, *Epoca bronzului în Banat, orizonturi cronologice și manifestări culturale*, BHAB, Timișoara, 1997; G. Crăciunescu, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes des Fer*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, 1998, p. 118, pl. I, II, IV; F. Ridiche, *Oltenia. Studii și Comunicări*, 12, 2000, p. 53.

23. Fântâna Domnească, comuna Prunișor, județul Mehedinți. – Cu ocazia unei cercetări de suprafață au fost găsite, în jurul unui izvor situat la marginea de nord a localității, pe un teren plan, câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara IV-V. – M. Nica, *Noi date cu privire la cronologia și periodizarea grupului cultural Gârla Mare pe baza descoperirilor din așezarea de la Ghidici, punctul „Balta Țarova”*. *Relation Thraco-Illyro-Helléniques. Actes du XIV e Symposium National de Thracologie*, București, 1994, p. 187; Idem, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*, în „Drobeta”, 7, 1996, p. 29; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, în „Drobeta”, 1996, p. 38, pl. 4/1; Idem, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes des Fer*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. *Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores*, 1998, p. 118, pl. III, IV; F. Ridiche, *Oltenia. Studii și Comunicări*, XII, 2000, p. 54; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*, p. 28.

24. Galicea Mare, jud. Dolj. – Este semnalată aici o cetate de pământ cu sanț și val de apărare, datată în prima epocă a fierului de autorii descoperirii. – D. Berciu și colaboratorii, *Șantierul arheologic de la Verbicioara Dolj*, SCIV, 1, 1950, p. 106; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; idem, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 86.

25. Galiciuica, comuna Giubega, jud. Dolj. – Printre așezările din prima epocă a fierului, situate pe terasele apelor mici, D. Berciu menționează și așezarea hallstattiană de la Galiciuica. – D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p. 143; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; idem, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 87.

26. Gârla Mare, județul Mehedinți. – În punctul „La Gârloacă”, situat în zona Km. Fluvial 840, a existat un sit arheologic cu materiale de tip Gârla Mare și Verbicioara, în prezent distrus de lucrările de taluzare și construire a cheiului. – M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare.*, p. 231; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*, p. 30.

27. Gârla Mare, județul Mehedinți. – Pe insula din fața localității, care are o suprafață de aprox. 2 ha, au fost descoperite întâmplător, în 1997, mai multe materiale de tip Gârla Mare și Verbicioara. – G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*, p. 30.

28. Gârla Mare, județul Mehedinți. – Pe malul nordic al ostrovului Gârla Mare, în urma unor sondaje efectuate în 1917-1918 de către C. Schuchard, a fost identificată o așezare cu un strat subțire de locuire, de tip Gârla Mare (resturi de vetre, fragmente ceramice, idoli antropomorfi). – I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, BerRGK, 22, 1932 (1933), p. 92; D. Berciu, *APO*, p. 131; idem, *Materiale*, 1, 1953, p. 597; D. Berciu, E. Comșa, *Materiale* 2, 1956, p. 470, 472; M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare*, p. 231.

29. Gemeni, comuna Dârvari, jud. Mehedinți. – Cetate de pământ cu șanț și val de apărare, datată de autorii descoperirii în prima epocă a fierului. – D. Berciu și colaboratorii, *Șantierul arheologic de la Verbicioara Dolj*, SCIV, 1, 1950, 1, p. 106.

30. Ghidici, comuna Piscul Vechi, județul Dolj. – La 6 km sud de satul Ghidici, între dunele de nisip și Dunăre, se află punctul „Balta Tarovei I” unde au fost săpate șase locuințe aparținând așezării Gârla Mare (L 1, L 4, L 5, L 6, L11, L 13). Situată la aproximativ 300 m est de necropola Gârla Mare, așezarea se întinde pe o suprafață de 60 x 50 m. Locuințele de tip Gârla Mare au o formă aproximativ rectangulară, cu colțurile rotunjite. Locuința nr. 1 era distrusă în partea de nord, putându-se contura numai o suprafață de 5,25 X 5,60 m (ținând cont de zona acoperită cu chirpic și numeroase fragmente ceramice). Locuința avea o înclinație de la nord la sud, în capătul de sud al ei delimitându-se un „pridvor” de 3 X 1,25. A fost găsită o singură groapă de par spre latura de sud, și o altă groapă menajeră, care conținea ceramică și oase de animale lângă latura estică. În interiorul locuinței nr. 1 s-a găsit o mare cantitate de ceramică, fragmente de reprezentări antropomorfe și ornitomorfe, unelte de silex, cochilii de scoici și melci. Locuința nr. 3, cu dimensiunile de 9,60 X 5,50, având o formă aprox. rectangulară, cu colțurile rotunjite, despre care autorul săpăturii spune că avea formă de pungă, se prezenta ca o suprafață compactă, formată din bucăți de chirpic puternic ars, cu o grosime de 0,15 m, care păstrau amprente de nuiele sau trestie și câteva cioburi arse secundar. Podina locuinței, din lut bătătorit, era puternic crăpată din cauza incendiului care mistuise casa și avea aspectul unei cruste de vatră. În centrul ei se afla vatra, în formă de „potcoavă”, cu dimensiunile de 1,15 x 1,30 m, iar pe laturile de est și vest au fost găsite gropi de par. Inventarul locuinței era format numai din ceramică. Locuința nr. 4 avea dimensiunile de 6,50 X 6 m, de formă aprox. circulară. O vatră rotundă, ce avea diametrul de 0,80 m, era situată în partea de sud, unde era și intrarea, iar în partea opusă se găsea o groapă „siloz” cu diametrul de 0,50 m, lângă care erau 2 râșnițe. Inventarul era format din ceramică. În locuința nr. 4, aparținând culturii Gârla Mare, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara IV-V. Locuința nr. 5 cu dimensiunile de 8,25 X 6,20, având o formă asemănătoare cu cea anterioară, se prezenta tot ca o aglomerare de bucăți de chirpic, cu amprente de nuiele și trestie, sub care au fost găsite două vetre, una rectangulară, situată în centrul locuinței, având dimensiunile de 1,25 X 0,75 m și alta rotundă, cu diametrul de 0,75 m, plasată într-o absidă de pe latura de est. În jurul ultimei vetre s-au găsit mai multe fragmente ceramice. Locuința nr. 6, de formă ovală, cu dimensiunile de 6,2 X 4,35 m, se prezenta sub forma unei aglomerări de bucăți de chirpic, cenușă, cărbune și cioburi, care se aflau sub podina locuinței nr. 5. Vatra a fost amenajată spre capătul de nord al locuinței, din ea mai păstrându-se o suprafață circulară cu diametrul de 0,65 m. Ceramica

era răspândită în jurul vetrei și în partea de vest. Locuința nr. 11 avea dimensiunile de 11 X 6 m, fiind orientată N-S și se prezenta sub forma unei aglomerări de chirpic cu amprente de trestie și nuiele. În jurul vetrei în formă de potcoavă, cu dimensiunile de 0,90 x 0,60 m, s-au găsit mai multe fragmente ceramice și cenușă. – M. Nica, *Locuințe de tip Gârla Mare și hallstattian descoperite în așezarea de la Ghidici, județul Dolj*, în „Thracodacica”, 8, 1-2, 1987, p. 29, pl. 1/1; 5; 10/1, 2; 11/1, 3, 10; 12/6; 17/5, 6; Idem, *Noi descoperiri ale epocii bronzului în Oltenia*, în „SympThrac”, 7, 1989, p. 252; Idem, *Date noi cu privire la cronologia și periodizarea grupului cultural Gârla Mare pe baza descoperirilor din așezarea de la Ghidici, punctul „Balta Țarova”*, în „Actes du XIV e Symposium National de Thracologie”, 1994, S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; M. Șandor Chicideanu, *Cultura Țuto Brdo Gârla Mare.*, p. 33.

31. Ghidici, comuna Piscul Vechi, județul Dolj. – Locuințele 2 și 9 aparțin așezării de tip Bistreț Ișalnița. Locuința nr. 2 avea dimensiunile de 10 X 6,50, în apropierea intrării găsindu-se urmele unei vetre de formă rectangulară de 1,25 X 1 m și fragmente ceramice de tip Bistreț Ișalnița. În locuința nr. 9, cu dimensiunile de 10,50 X 6,50 m, au fost identificate 2 vetre rotunde, una în formă de potcoavă, și alta dreptunghiulară, precum și puține fragmente ceramice de tip Bistreț Ișalnița, o greutate de lut de formă piramidală, multă cenușă. Conținutul sărac în ceramică și prezența celor 4 vetre ne determină să credem că ea a îndeplinit un alt rol în cadrul comunității decât acela de locuit propriu-zis. – M. Nica, *Locuințe de tip Gârla Mare și hallstattian descoperite în așezarea de la Ghidici, județul Dolj*, în „Thracodacica”, 8, 1-2, 1987, p. 29, pl. 1/1; 5; 10/1, 2; 11/1, 3, 10; 12/6; 17/5, 6; Idem, *Noi descoperiri ale epocii bronzului în Oltenia*, în „SympThrac”, 7, 1989, p. 252; Idem, *Date noi cu privire la cronologia și periodizarea grupului cultural Gârla Mare pe baza descoperirilor din așezarea de la Ghidici, punctul „Balta Țarova”*, în „Actes du XIV e Symposium National de Thracologie”, 1994; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; M. Șandor Chicideanu, *Cultura Țuto Brdo Gârla Mare*, p. 33.

32. Ghidici, comuna Piscul Vechi, jud. Dolj. Primei epoci a fierului îi aparțin patru locuințe (L 7, L 8, L 10, L 12); dintre acestea, cea mai bine păstrată s-a dovedit a fi locuința nr. 7, cu dimensiunile de 9 X 10 m, care a apărut la adâncimea de 0,90 – 1,20 m. Conturul ei, de formă rectangulară, a fost dat de o centură de chirpic, lată de 1-1,25 m, reprezentând urmele pereților prăbușiți, se pare, în urma unui incendiu. Astfel, s-au putut delimita clar atât forma, dimensiunile, cât și orientarea sud-nord a locuinței care are intrarea spre sud. Podina, din nisip bătut, era ușor înclinată de la nord la sud, diferența de nivel fiind de 0,30 m. Vatra era de formă circulară, se afla aproximativ în centrul ei și avea diametrul de 1 m., era cu aproximativ 0,20 m mai ridicată față de podea și

avea o bordură înaltă de 6 cm. În jurul vetrei se aflau două grupări de vase sparte pe loc, iar în colțurile de est și vest se aflau 20 de greutateți de lut, piramidale, de mari dimensiuni, împreună cu numeroase bile de lut, fragmente ceramice și mult cărbune. Locuința nr. 8 era de formă rectangulară, orientată nord-sud și avea dimensiunile de 7,50 X 4 m. În apropierea peretelui de vest era amenajat cuptorul, în formă de potcoavă, de 0,80 X 0,80, a cărui boltă s-a conservat pe o înălțime de 0,20 m. Alături se aflau 3 râșnițe și câteva fragmente ceramice de tip Vârtop. Locuința nr. 10 este asemănătoare ca formă și dimensiuni cu locuința nr. 7, dar are un inventar foarte sărac. – M. Nica, *Locuințele de tip Gârla Mare și Hallsattiene descoperite în așezările de la Ghidici*, în „Thraco-Dacica”, XIII, 1-2, 1987, p. 16-38; idem, *Cercetări arheologice în aria nord-tracică*, I, București, 1995, p. 199; idem, *Noi date stratigrafice și cronologice în așezările de tip Gârla Mare și Hallstattian de la Ghidici*, în „Symposia Thracologica”, 8, Satu Mare, 1990, p. 127-128; M. Nica, S. Lazăr, *Locuințele Hallstattiene descoperite la Ghidici*, în „Cercetări arheologice în aria nord tracă”, II, București, 1977, p. 87-112; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37; idem, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 88-91.

33. Ghidici, comuna Piscul Vechi, jud. Dolj. – Așezarea hallstattiană din punctul „Balta Tarovei II” este situată la aprox. 100 m est de prima așezare. Aici a fost săpată o singură locuință, aparținând culturii Vârtop, care suprapune nivelul de locuire din epoca bronzului. Podina, care se mai păstrase doar pe o suprafață de 2,60 X 2 m, prezenta aspectul unei cruste de vatră puternic crăpată, restul fiind distrus de factorii naturali care au deranjat duna de nisip. Vatra, ținând cont de urmele de arsură, fusese, probabil, rotundă, și se mai păstra pe o suprafață de 1 X 1,50m. În locuință a fost găsită ceramică de tip Vârtop, o fusaiolă, un cuțit de bronz, lung de 8,5 cm și un ac de bronz nedecorat. – M. Nica, S. Lazăr, *Locuințele Hallstattiene descoperite la Ghidici*, în „Cercetări arheologice în aria nord tracă”, II, București, 1977, p. 87-112; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37, idem, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 91.

34. Govodarva, comuna Căzănești, județul Mehedinți, R. – Cu ocazia unei cercetări de suprafață, din anul 1992, în punctul „Piscul lui Iacob”, care se află pe un bot de deal înconjurat pe trei laturi de râpe, la baza căruia curge un pârâu, s-a găsit o așezare dintr-o fază târzie a culturii Verbicioara. – G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, în „SympThrac”, 9, 1992, p. 100; Idem, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, în „Drobeta”, 7, 1996, p. 38-45; idem, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes des Fer*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem

Gebiet des Eisernen Tores, 1998, p. 118, pl. III, IV; F. Ridiche, *Oltenia Studii și Comunicări*, XII, 2000, p. 57; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*, p. 30.

35. Grojdibodu, județul Olt. – În punctul „Coasta lui Guzma”, care se află pe faleza fostei bălți Potelu, la 500 m vest de satul Hotaru, care astăzi este înglobat localității Grojdibodu, s-au găsit fragmente ceramice Verbicioara IV. Tot aici este menționată existența unei așezări Bistreț – Ișalnița. – I. Chicideanu, *Săpăturile arheologice de la Grojdibodu, județul Olt*, în MCA, 1983, p. 98-102, pl. 1, 5/1; I. Chicideanu, *Zur Bronzezeit*, p. 40 și urm; G. Crăciunescu, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes des Fer*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, 1998, p. 118, pl. III, IV; F. Ridiche, *Oltenia. Studii și Comunicări*, XII, 2000, p. 54; G. Calotoiu, *Prima epocă a fierului în Oltenia*, p. 25; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*.

36. Hotaru, comuna Grojdibod, județul Olt. – Într-o periegeză efectuată de I. Chicideanu și C. Buzdugan pe grindul „Nisipul Mare”, la circa 4 kilometri sud de satul Hotaru, a fost descoperită o întinsă așezare hallstattiană timpurie, cu mult material ceramic decorat cu caneluri. Unele materiale se află în colecția Muzeului National de Istorie al României. – I. Chicideanu, *O descoperire de la începutul primei epoci a fierului la Cârna*, SCIVA, 1, 43, 1992, p. 52, nota 10; S. Lazăr, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 97.

37. Insula Banului, județul Mehedinți. – Insula situată pe Dunăre în care s-au efectuat săpături sistematice în anii 1966-1967. Autorii săpăturii au împărțit-o, în mod convențional, în 4 sectoare, A-D, ceramica hallstattiană găsindu-se în sectoarele A, B și D. În sectorul B au fost săpate două gropi, care conțin numai ceramica canelată. În celelalte complexe de locuire s-a putut observa, alături de menținerea aceluiași tip de ceramică, apariția celei decorate cu ornamente imprimate și incizate. Au fost săpate mai multe locuințe, prezentând refaceri succesive, alături de care au fost găsite gropi (probabil menajere). Locuințele, aproape toate semibordeie, erau de formă rotundă, ovală sau dreptunghiulară cu colțurile rotunjite și, conform observațiilor autorilor săpăturii, „forma circulară a gropilor locuințelor reprezintă o etapă mai nouă în raport cu forma dreptunghiulară”. În acest sit, alături de ceramică au fost găsite și câteva piese de bronz, printre care, în sectorul A, o brățară cu secțiunea rotundă, ornamentată, și un tipar de gresie pentru turnat ace de bronz, iar în sectorul B, un fragment de brățară cu secțiunea plan-convexă, un ac, o sulă, un fragment de pandantiv de bronz, provenind, probabil, de la o fibulă de tip „posamenterie”, un nasture de bronz, un cuțitaș de fier și un topor de fier cu aripioare. – S. Morintz, P. Roman, *Un nou grup hallstattian timpuriu în sud-vestul României, Insula Banului*, SCIV, 20, 1969, 3, p. 393-423; B. Hänsel, *Beiträge Hallstattzeit*, p. 3, 13,

73, 151-155, 157, 160-164, 169, 180, 185, 190, 221, 233, pl.18, 67, 8-10; A. Vulpe, *Die Basarabi Kultur*, în „Dacia”, NS, 30, 1-2, 1986, p. 59.

38. Izâmșa, comuna Obârșia de Câmp, județul Mehedinți. – În 1966, cu ocazia unor lucrări de amenajare a eleșteului, în apropierea șoselei Turnu Severin – Calafat, au fost identificate mai multe fragmente ceramice de tip Gârla Mare și Hallstatt. – D. Galbenu, *Descoperiri arheologice întâmplătoare în județul Mehedinți*, în „Drobeta”, I, 1974, p. 257-264; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în Oltenia*, 2004, p. 35; M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare*, p. 235.

39. Izvoarele, comuna Gruia, județul Mehedinți. – În timpul săpăturilor sistematice efectuate în 1982, la doi km sud-vest de sat, în dreptul km fluvial 857, la circa 300 m de malul Dunării, la nord de „Aria lui Melaiche Andrecă” au fost descoperite locuințe de tip Gârla Mare. În prima locuință săpată, la adâncimea de 2,10 m, a fost găsită, alături de ceramica Gârla Mare, și o ceașcă de tip Verbicioara IV. – G. Crăciunescu, *Așezare a culturii Gârla Mare la Izvoarele*, în „Thraco-Dacia”, 13, 1-2, 1992, p. 43-44, 46-47, pl. 1, 4/6, 9; Idem, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes des Fer*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, 1998, p. 118, pl. III, IV; F. Ridiche, *Oltenia. Studii și Comunicări*, XII, 2000, p. 54; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*, p. 35; M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare*, p. 235.

40. Orevița Mare, oraș Vânu Mare, județul Mehedinți – Cercetare de suprafață în anul 1978, săpături sistematice între anii 1987-1988 și 1994-1995. Punctul „La Părău” se află situat pe dealul Măroiu, la 2 km est de localitate; este situat între două dealuri care-l mărginesc la nord și la sud. Aici a fost descoperită o așezare de tip Verbicioara IV-V. S-au descoperit trei niveluri de locuire, aparținând culturii Glina, Verbicioara și hallstattului timpuriu. Startul, atribuit culturii Verbicioara, are o grosime ce variază între 0.50 – 0.80 m. Tot în această zonă s-a găsit o seceră de bronz, fragmente de vase și un fragment de statueta de tip Gârla Mare. O parte dintre materiale au fost atribuite grupului Bistreț Ișalnița. – I. Chicideanu, *Dacia*, NS, 30, 1986, p. 45; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, în „SympThrac”, 9, 1992, p. 100; Idem, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, în „Drobeta”, 7, 1996, p. 41, 45; Idem, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes des Fer*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, 1998, p. 118, pl. III, IV; F. Ridiche, *Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara*, în „Oltenia. Studii și Comunicări”, XIII, 2001, p. 39; M. Nica, *Date noi cu privire la evoluția și geneza culturii Verbicioara*, în „Drobeta”, 7, 1996, p. 29; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*, p. 41.

41. Ostrovu Mare, județul Mehedinți. – În punctul numit „Pichetul ars” situat pe Insula Ostrovul Mare, cu ocazia cercetărilor făcute în 1932 de către

I. Nestor și D. Berciu, a fost găsită ceramică hallstattiană timpurie, pe care au considerat-o de tip Vârtop. – D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile de la Balta Verde și Gogoșu*, în „Materiale”, 2, 1956, p. 475; B. Hänsel, *Beiträge Hallstattzeit*, p.102-103, 115, 150, 153; S. Lazăr, *Cultura Vârtop în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p.103.

42. Ostrovu Mare, județul Mehedinți. – La km. fluvial 864,5-865, în punctul „Colonie”, pe un platou din apropierea Dunării, au fost efectuate săpături de salvare care au pus în evidență o așezare Gârla Mare, contemporană cu necropola din Punctul „Bivolării”. – G. Crăciunescu, *Așezarea din epoca bronzului de la Ostrovu Mare „Colonie”*, în „Materiale”, XIV, Oradea, 1979, p. 73-74; idem, *Noi descoperiri arheologice din epoca bronzului de la Ostrovu Mare*, în „Drobeta”, 4, 1980, p. 43-58; idem, *Noi date despre locuirea de la km. 865 din Ostrovu Mare*, în „Drobeta”, 6, 1985, p. 43-49; M. Șandor Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare.*, p. 248.

43. Ostrovu Șimian, județul Mehedinți. – Pe insulă s-au efectuat săpături sistematice, care au evidențiat locuirea ei încă din neolitic, Coțofeni, Verbicioara, Gârla Mare, Hallstatt și Latène. – G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, în „Drobeta”, 7, 1996, p. 35-48; idem, *Cultura Verbicioara*, p.43.

44. Pătulele, județul Mehedinți. - În sudul localității, în stânga șoselei Pătulele-Gruia, la 500 m de pădure, în viile fostului C.A.P., s-au găsit, întâmplător, fragmente ceramice de tip Verbicioara IV-V, asociate cu altele de tip Gârla Mare. – G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, în „Drobeta”, 7, 1996, p. 42, pl. 4/14; Idem, *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes des Fer*, Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores, 1998, p. 118, pl. III, IV; F. Ridiche, *Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara*, în „Oltenia. Studii și Comunicări”, XIII, 2001, p. 41; G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*, 2004, p. 44.

45. Peștera Ponicoa, comuna Dubova, județul Mehedinți. – Ceramică de tip Insula Banului. – S. Morintz, P. Roman, *Un nou grup hallstattian timpuriu în sud-vestul României, Insula Banului*, SCIV, 20, 1969, 3, p. 417, fig. 1; B. Hänsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliderung der älteren Hallstattzeit an den unteren Donau*, Bonn, 1976, p. 153, nr. 2.

46. Petolani, județul Mehedinți. – Pe teritoriul localității este menționată o așezare Bistreț – Ișalnița. – I. Chicideanu, *Die frühthrakische Kultur. Zur Bronzezeit in Südwestrumänien*, în „Dacia”, NS, 30, 1-2, 1986, p. 45.

47. Plosca, comuna Bistreț, județul Dolj. – În urma unor cercetări sumare efectuate în 1935 de către D. Berciu, a fost semnalată o așezare din prima epocă a fierului și o necropolă de incinerare în urnă din aceeași perioadă.

– D. Berciu, *Colecția de Antichități*, „Gh. Georgescu Corabia”, 1937, 27; S. Lazăr, *Contribuții la repertoriul arheologic al jud. Dolj*, în „Arhivele Olteniei”, SN, 14, 1999, p. 19-37.

48. Plosca, comuna Bistret, județul Dolj. – Pe malul sudic al lacului Bistret, azi Bazinul nr. 1, în punctul „Cabana de metal”, a fost săpată o necropolă cu 56 de morminte de incinerare, în urnă, aparținând culturii Gârla Mare și grupului Bistret-Ișalnița. Având în vedere suprafața întinsă pe care au fost găsite fragmente ceramice, autorii săpăturii presupun existența în zonă și a unei așezări din aceeași perioadă. – M. Șandor Chicideanu, *Cultura Țuto Brdo Gârla Mare*, p. 249, pl. 61-104, 160-172.

49. Rast, județul Dolj. – În punctul „Grindul Țifarului”, situat în stânga și în dreapta gârlei cu același nume, au fost găsite materiale arheologice de tip Verbicioara III-IV, în asociere cu altele de tip Coțofeni și Gârla Mare. Tot aici a fost găsită și ceramică Bistret-Ișalnița. – V. Dumitrescu, C. S. Nicolăescu-Ploșor, *Dare de seamă asupra cercetărilor și săpăturilor din anul 1943. Raport asupra activității științifice a Muzeului național de antichități în anii 1942 și 194.* București, 1944, p. 84-85; C. S. Nicolăescu-Ploșor ș.a., *Raport asupra activității șantierului arheologic Rast – Dolj. Săpăturile de la grindul Țifarului*, SCIV, 2, 1, 1951, p. 267-268, 272; V. Dumitrescu, *The Neolithic Settlement at Rast*, BAR, IntSer 72, Oxford, 1980, p. 2-3, 83, pl. 31/6; I. Chicideanu, *Die frühthrakische Kultur. Zur Bronzezeit in Südwestrumänien*, în „Dacia”, NS, 30, 1-2, 1986, p. 44; S. Lazăr, *Cultura Vârtoș în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p.108.

50. Rogova, județul Mehedinți. – În lunca râului Blahnița, la 2 km est de sat, în punctul „la Cazărmi” a fost identificată cu ocazia săpăturilor din perioada 1995-1998 o așezare Verbicioara I și V. – G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara*, p. 48-49.

51. Salcia, județul Mehedinți. – În punctul numit „Livezul Satului” au fost găsite fragmente ceramice de culoare neagră la exterior și cărămizie în interior, care suprapuneau un nivel cu ceramică din epoca bronzului și care au fost atribuite primei epoci a fierului. – D. Berciu, *Arhivele Olteniei*, nr. 119-122, 1942, p. 14; idem, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p. 151; I. Chicideanu, *O descoperire de la începutul primei epoci a fierului la Cârna*, SCIVA, 1, 43, 1992, p. 52, nota 8; S. Lazăr, *Cultura Vârtoș în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p.110.

52. Salcia, județul Mehedinți. – Spre malul Gârlei, în punctul „Podul lui Argetoianu”, au fost găsite mai multe cioburi de culoare neagră, lustruite, ornamentate cu caneluri, aparținând primei epoci a fierului. – D. Berciu, *Arhivele Olteniei*, nr. 119-122, 1942, p. 14; idem, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p. 151; I. Chicideanu, *O descoperire de la începutul primei epoci a fierului la Cârna*, SCIVA, 1, 43, 1992, p. 52, nota 8; S. Lazăr, *Cultura Vârtoș în Oltenia*, Craiova, Editura Fundația Scrisul Românesc, p. 110.

53. Sălătruc, comuna Greci, județul Mehedinți. – În perimetrul satului a fost identificat un nivel de locuire cu materiale de tip Verbicioara târzie. – G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în Oltenia*, 2004, p. 49.

THE SETTLEMENTS AT THE END OF THE BRONZE AGE AND THE BEGINNING OF THE IRON AGE IN SOUTHERN OLTENIA

(Abstract)

In the Zuto Brdo – Gârla Mare area, on both sides of the Danube, there are almost 40 settlements confirmed, but, most of them, were mentioned earlier, they either did not benefit from systematic diggings, or they have been presented very sketchy without digging plans and details regarding the habitation complexes. More information we have about nine settlements Balej, Cârna – Nasta, Cârna – Rampă, Ghidici – Balta Țarova, Ostrovu Corbului, Ostrovu Mare – Colonie, Izvoarele, Hajduča Vodenica, Mala Vrbica – Livade, Usije – Grad.

During the Iron Age is observed, as a characteristic of the habitat, the existence of some small and short period habitations. Most of the sites mentioned as settlements, are actually presented under the form of familiar establishment groups situated at considerable distances one from another. There are few known examples of settlements in Oltenia, from the Early Bronze or the Late Hallshtatt period, that have more levels of habitation and these are usually in the areas privileged with access at natural resources like the Danube's river meadow.

At Ghidici, on a surface of approximate by 50 X 60 m, between the sand dunes and the Danube, were dogged several dwellings, from which six belong to the Gârla Mare settlement, two of Bistreț Ișalnița type and four from the First Iron Age.

In the Late Bronze period and especially in the First Iron Age it seems that we assist at the disappearance of vast settlements, with several levels of habitation. This fact could be explained although the climatic changes happened on the whole continent. Based on the palinological, pedological and archeozoological researches, made especially in the areas close to the Carpatho-Danubian zone, has been observed the installation of a period of cold and gradually dryer climate. A. Vulpe presumed that this climate conditions favoured the growth of the pastoral activities, phenomenon with direct implications on the type of the habitat.

The other Hallstattiene fortresses mentioned in the archaeological literature a long time ago, were not dogged or researched previously, and the few information initially known, having the character of some shallow researches, does not give us sufficient data to analyze.

The archaeological documents from the present stage of the researches, with all the lacks, allow us to observe that, in the same time with the existence of a "spreading" habitat, similar to that of the communities that have as the main mean of existence the grazing, are now present the reinforced fortresses that, along with the proliferation of some fatuous habits (the tumuli from Susani and Lăpuș), denote the existence of some leaders, called șeferi, interested in the affirmation and the maintaining of the social prestige.

The fact that in the structure of the house (regarded as a part of the living area) is included the whole cosmic symbolism, from *axis mundi*, to the first brick of the foundation (when sacrifices were made), gives us the right to presume as possible the ethnographic parallels proposed for the prehistorically populations. Even though we can only imagine the entire mythical structure which could have represented the basis of the human settlement that, through the archeologically observed traces, could offer information related to the social and economical structure of communities.

In the second part of the work, we present the catalog of the settlements discovered in Southern Oltenia that dates from the end of the Bronze Age and the beginning of the Iron Age.

Key words: settlements, Southern Oltenia, Bronze Age, Iron Age.